

Paloivatko pelihousut?

VEIKKO PIETILÄ

Kun teksti lähtee tekijänsä käsistä, se alkaa elää omaa elämänsä. Merkitykset, joita siitä tulkitaan esiin, saattavat olla jopa sellaisia, joista tekijä ei ole nähnyt edes unta. Jos Harri halusi kirjani "Tv-uutisista, hyvää iltaa" Tiedotustutkimus-lehden viime numeron arviossaan todistaa tämän, hän totisesti onnistui. Kuitenkin strategia, jolla hän tuon tulkintatempun toteuttaa, on siinä määrin ongelmallinen, että se ansaitsee muutaman reunamerkin.

Kuten Harri toteaa, lähdin kirjassani uutisjuttujen tulkintaan vailla tietoisia ennakoasenteita; pyrin "ilman erityisiä ennako-odotuksia kuuntelemaan, mitä jutut silkoisen pintansa alla sanovat". Tarkoitukseni oli välttää se, että tulisin poimineeksi jutuista vain ennakoasenteita tukevia yksityiskohtia tai tulkinneeksi niitä vain ennako-odotusten horisontissa. Harri itse menettelee arviossaan toisin. Heti kättelyssä hän säätää lain, että juttuja pitää tulkita toimittajien tietoisien tarkoitusten rajoissa, siis lähtien siitä, "mitä jutuilla on haluttu ilmaista". Kun en kirjassani pysytele tämän lain nulaamassa karsinassa, olen Harrin mielestä eksynyt kiellettyyn ihmemaahan, jossa harhailen tulkinten juttuja pelkästään päähänpalkähdysteni mukaan. "Loppupulos on luovaakin luovempaa", tuomari Harri jyrähtää. Jutuista tulkitsemani merkitykset ovat olemassa vain minulle, eivät kenellekään muulle. Ihme ja kumma, että Harri pystyy ottamaan niihin kantaa.

Itse haluaisin tähdentää, että lakinsa laatimalla Harri on rakentanut ennakoasenteen, jonka rajoissa hän tulkitsee kirjassa esitettyä. Toisin sanoen hän poimii kirjasta esimerkkejä, jotka hän tulkitsee osoituksiksi "luovemmastakin luovuudesta". Yhdeksi esimerkiksi

hän ottaa tulkintani, jonka mukaan YLE:n ja MTV:n sähköet Kokoomuksen eduskuntaryhmäkoukuksesta rakentuivat kertomuksiksi Pertti Salolaisen puheenjohtajakohtalosta. Hän ei kuitenkaan puutu sanallakaan niihin perusteisiin, joilla tämän hänestä ilmeisestikin paisuttelevan tulkinnan tein. Jos hän olisi osoittanut nuo perusteet ilmassa leijuviksi tai hihasta vedetyiksi, kritiikki olisi pitänyt ottaa vakavasti. Nyt se jää huihtaisuksi ilmaan.

Toiseksi esimerkiksi Harri on ottanut työllistämistukijutun juonnon luukkukuvan, jossa seppä takoo alasinkirjoituskoneen alasinpuolta konttoristin naputellessa sen kirjoituskonepuolta. Yhdeksi sitä koskevaksi tulkinnakseni hän formuloi seuraavan: "Mieskonttoristin hahmo uusintaa naisen alistamista yhteiskunnassa." Hän siis näkee konttoristin hahmon mieheksi, kun taas itse näin sen – kulttuuristen konventioiden mukaisesti – housupukiseksi naiseksi. Sitäpaitsi Harri on irrottanut naisalistustulkintani mielivaltaisesti kontekstistaan ja tulkinnallisista varauksistaan – keino, jolla mikä tahansa tulkinta voidaan osoittaa "luovaakin luovemmaksi" eli perättömäksi.

Harrin kolmas esimerkki on saman jutun yhdestä otosjaksosta, jonka kuvat oman käsitykseni mukaan esittivät kehitysvammanuorten terapia-askartelua. Harri ojentaa minua asiantuntevasti: jakso on kuvattu Helsingin kaupungin työttömien nuorten työpajassa, joten kuvien henkilöt eivät ole kehitysvammaisia. Käytän tilaisuutta hyväksi pyytääkseni kyseisiltä henkilöiltä anteeksi erehdystäni. Mutta varsinainen pointti ei ole tässä. Nimittäin – kuten kirjani tarkkasilmäinen lukija varmasti huomaa – otosjakson pohjalta tekemäni tulkinta ei perustu siihen, keitä kuvien esittämät henkilöt ovat, vaan siihen, mitä he tekevät. Askartelu (mm. yhdessä kuvassa paperin taittelu!) edustaa tulkintani mukaan tyhmää ja tuottamatonta työllistämistä, kun taas tätä otosjaksoa seuraavan jakson kuvat puusepäntöistä edustavat viisasta ja tuottavaa työllistämistä. Tämän seikan Harri on sivuuttanut vaikeanemalla, kuten hänen kannaltaan on varmasti viisasta ollutkin.

Palaan vielä Harrin lakiin: tutki uutisjuttuja vain siitä kannalta, "mitä toimittajat haluavat sanoa". Onko näin ollen vailla merkitystä se, mitä toimittajat tulevat haluamattaan sanoneiksi? Vai onko jopa niin, ettei jutuissa ylipäätään ole muuta kuin mitä toimittajat haluavat tiedostetusti sanoa? Ainakin vielä gradutyössään "Kuka ampui?" (Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisu A:81, 1993, 30) Harrin kanta asiaan oli toisensuuntainen, kun hän luonnehti journalistista kulttuuria sanoen sen koostuvan joukosta "sisäänrakennettuja sääntöjä, joita toimittajat ammatikuntayhteisönä jokseenkin pysyvästi noudattavat. Tälle kulttuurille on ominaista, etteivät toimittajat itse kovin hyvin (jos aina ollenkaan) tiedosta sen olemassaoloa." Laittamattomasti haasteltu.

Yksi Harrin arvion implikaatioita on, että yleisö lukee juttuja enemmän tai vähemmän toimittajien tietoisesti tarkoitamalla tavalla. Tv-uutisten vastaanottotutkimukset – esimerkiksi Justin Lewisin "Decoding News" Drummondin ja Patersonin kirjassa Television in Transition (London: BFI, 1985) tai Peter Dahlgrenin "Mitä se merkitsee?" Tiedotustutkimuslehdessä (n:o 3, 1987) – viittaavat kuitenkin siihen, että katsojat suhtautuvat tv-uutisiin monin eri tavoin eivätkä lue niitä välttämättä lainkaan tavalla, jonka toimittaja on etusijaistanut. Tällaiset tulokset ovat toimittajista varmaankin masentavia. Tästä huolimatta katsojien juttutulkinta on tärkeä tutkimusalueensa. Rajasin sen kuitenkin pois omasta tutkimuksestani, koska halusin paneutua tv-uutisjuttuihin nimenomaan omanlaisinaan kulttuurisina teksteinä, jotka – toisin kuin usein katsotaan – ovat siinä määrin mutkikkaita että ne edellyttävät tulkintaa.

Lienee niin, että toimittajakunnan ulkopuolinen henkilö, joka kaivaa ammatitaidolla tehdyistä jutuista tarkoitamattomia merkityksiä, näyttää ammattikunnan näkökulmasta helposti kiusankapaleelta, joka melastaa juttujen parissa kuin norsu posliinikaupassa. Ammattikunnan lienee vaikea nähdä uutisjuttuja "eräänlaisiksi tarinoiden säiliöiksi, josta voi am-